บทที่ ๓

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะประมวลข้อมูลเกี่ยวกับวิวัฒนาการของหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศไทย และวิเคราะห์พัฒนาการของการจัดหลักสูตร เพื่อเปรียบเทียบหลักการจัดหลักสูตรในระดับดังกล่าวของแต่ละยุคและเสนอข้อเท็จจริงพร้อมกับแนวความคิด เพื่อให้เป็นเอกสารสำคัญในการศึกษาค้นคว้าของนิสิตนักศึกษาผู้สนใจ และเพื่อให้เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาหลักสูตรของไทยในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต่อไปในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัยใช้วิธีการวิจัยจากหนังสือและเอกสารต่าง ๆ (Documentary Research) เป็นส่วนใหญ่ แหล่งข้อมูลที่สำคัญซึ่งใช้เป็นหลักในการศึกษาค้นคว้าคือ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ห้องสมุดศูนย์วัสดุ กระทรวงศึกษาธิการ หอสมุดแห่งชาติ ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย และห้องสมุดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

การศึกษาถึงเรื่องการพัฒนาการหลักสูตรครั้งนี้ ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะกระทำในทุกแง่ทุกมุมที่เกี่ยวกับองค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตรทุกด้าน ทั้งนี้เพื่อให้สะดวกแก่การพิจารณาวินิจฉัยถึงวิวัฒนาการของหลักสูตรทุกฉบับในองค์ประกอบพื้นฐานอย่างน้อย ๔ ด้าน กล่าวคือ ได้เสนอถึงสาเหตุของการเกิดหลักสูตรและกล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตรได้แก่ ความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา และอัตราเวลาเรียน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล ซึ่งจะทำให้เห็นข้อเท็จจริงว่ามีพัฒนาการมาอย่างไร

วิวัฒนาการของหลักสูตรทุกฉบับในแต่ละองค์ประกอบนั้น ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๒ ในบทนี้จึงใคร่เสนอข้อสรุปเฉพาะพัฒนาการที่เห็นว่าเป็นจุดเด่นและสิ่งที่เป็นหลักการของการพัฒนาหลักสูตรตามแนวการศึกษาวิชาการพัฒนาหลักสูตรผลของการวิจัยมีดังนี้

ในปี พ.ศ. ๑๘๒๖ เป็นปีที่มีความสำคัญมากสำหรับการศึกษาของไทย เพราะพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ นับว่าอำนวยประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียนยิ่งนัก อย่างไรก็ตามการศึกษาของไทยในระยะแรกนี้จนถึงตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือถึงปี พ.ศ. ๒๔๓๔ ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีหลักสูตรสำหรับเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาขึ้นใช้เป็นลายลักษณ์อักษรเลย และการศึกษายังอยู่ในวัง ในวัดและสำนักต่าง ๆ เป็นส่วนมาก ดังนั้นแนวทางที่จะให้การศึกษาจึงกำหนดขึ้นโดยผู้ให้การศึกษาในแต่ละสำนักว่าสำนักนั้นมีความมุ่งหมายอย่างไร เนื้อหาวิชาและอัตราเวลาเรียนตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนก็คล้อยตามความมุ่งหมายที่สำนักนั้นยึดถืออยู่ ส่วนการประเมินผลครูผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินผลเองตามมาตรฐานที่นึกคิดหรือตั้งไว้ ทั้งความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาและอัตราเวลาเรียน กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลนี้เป็นสิ่งที่อยู่ในใจของผู้ให้การศึกษาแต่ละสำนักแล้วไม่มีการร่างไว้ และช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ การศึกษาที่เทียบเท่ากับระดับประถมศึกษาและระดับที่สูงกว่าขึ้นมา จึงตกอยู่ในวัดเป็นส่วนใหญ่ ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๔๑๔ แม้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนขึ้นแล้วก็ตาม ก็ยังไม่มีหลักสูตรใช้ แต่ก็มีสิ่งที่ใช้แทนหลักสูตรคือ ประกาศการเรียน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๕ และติดตามด้วยพระราชบัญญัติการสอบวิชา พ.ศ. ๒๔๓๓ เอกสารทั้งสองฉบับนี้มีลักษณะที่พอจะจัดได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการมีหลักสูตรใช้ เพราะหลังจากนั้นคือในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ก็ได้มี "กฎพิกัดสำหรับการศึกษาเป็นหลักสูตรในโรงเรียนมูลสามัญ" ขึ้นใช้นับว่าเป็นหลักสูตรฉบับแรกของไทย และหลังจากนั้นก็ได้มีการนำพระราชบัญญัติการสอบวิชา พ.ศ. ๒๔๓๓ ไปปรับปรุงแก้ไขเป็นหลักสูตรฉบับหนึ่งในเวลาต่อมา และต่อจากนั้นมาก็มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักสูตรเรื่อยมาเป็นระยะ ๆ ปรากฏว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๕ จนถึงปัจจุบันเป็นเวลาประมาณ ๘๐ ปีเศษ การศึกษาไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรแล้วรวม ๑๓ ครั้ง เป็นหลักสูตรทั้งหมดจำนวน ๒๐ ฉบับ จัดแยกเป็นระดับประถมศึกษา ๗ ฉบับ ระดับมัธยมศึกษา ๙ ฉบับ และระดับประถมศึกษากับมัธยมศึกษารวมกัน ๔ ฉบับ หลักสูตรเหล่านี้มีช่วงระยะเวลาของการใช้ ปรากฏตามแผนภูมิที่ ๑๔

แผนภูมิที่ ๑๔ แสดงช่วงระยะเวลาของการใช้หลักสูตรแต่ละฉบับ

ปี พ.ศ. / หลักสูตรฉบับ พ.ศ.	๒๔๓๕	๒๔๓๖	๒๔๓๗	๒๔๓๘	๒๔๓๙	๒๔๔๐	๒๔๔๑	๒๔๔๒	๒๔๔๓	๒๔๔๔	๒๔๔๕	๒๔๔๖	๒๔๔๗	๒๔๔๘	๒๔๔๙	๒๔๕๐	๒๔๕๑	๒๔๕๒	๒๔๕๓
๒๔๓๕	(สำหรับชั้น ป.ต้น)																		
๒๔๓๘		(สำหรับชั้น ป.ปลายและ ม.ศ.ต้น)																	
		(สำหรับชั้น ม.ศ.ปลาย)																	
๒๔๔๘			(สำหรับชั้น ป.ปลายและ ม.ศ.ต้น)																
๒๔๕๓				(สำหรับชั้น ป.ต้น)															
๒๔๕๔				(สำหรับชั้น ป.ต้น, ป.ปลาย, ม.ศ.ต้นและ ม.ศ.ปลาย)															
๒๔๕๖					(สำหรับชั้น ป.ต้น, ป.ปลาย, ม.ศ.ต้นและ ม.ศ.ปลาย)														
๒๔๖๔						(สำหรับชั้น ป.ต้น, ป.ปลายและ ม.ศ.ต้น)													
						(สำหรับชั้น ม.ศ.ปลาย)													
๒๔๗๑							(สำหรับชั้น ม.ศ.ปลาย)												
๒๔๘๐								(สำหรับชั้น ป.ต้น)											
								(สำหรับชั้น ป.ปลายและ ม.ศ.ต้น)											
๒๔๘๑									(สำหรับชั้น ป.ต้น และ ม.ศ.ปลาย)										
๒๔๘๓									(สำหรับชั้น ป.ปลายและ ม.ศ.ต้น)										
๒๔๙๙									(สำหรับชั้น ป.ต้น)										
									(สำหรับชั้น ม.ศ.ปลาย)										
๒๕๐๓					(สำหรับชั้น ป.ต้น, ป.ปลาย, ม.ศ.ต้นและ ม.ศ.ปลาย)														

คำชี้แจงประกอบ

๑. ปี พ.ศ. หมายถึงปีที่ประกาศใช้และปีที่ยกเลิกใช้หลักสูตรฉบับนั้นๆ

๒. ⟶ หมายถึง ช่วงระยะเวลาที่ใช้หลักสูตรฉบับนั้นๆ

๓. ข้อความในวงเล็บ หน้าหรือหลัง ⟶ หมายถึงว่าหลักสูตรนั้นเป็นหลักสูตรระดับใด

๔. คำย่อ ป.ต้น หมายถึง ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น

ป.ปลาย หมายถึง ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

ม.ศ.ต้น หมายถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ม.ศ.ปลาย หมายถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

๕. ⟶ * หมายถึงหลักสูตรที่นำกลับมาใช้ใหม่

หลักสูตรทั้ง ๒๐ ฉบับนี้ เมื่อศึกษาถึงองค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตรแล้วไม่ปรากฏว่ามีหลักสูตรฉบับใดที่มีความสมบูรณ์ในองค์ประกอบพื้นฐานครบทั้ง ๔ ด้าน แม้แต่ฉบับเดียว องค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตรที่หลักสูตรส่วนมากไม่มีกล่าวถึงก็คือ ด้านกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งองค์ประกอบด้านนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง เพราะเป็นมรรควิธี (Means) ที่จะช่วยให้ครูผู้ใช้หลักสูตรได้เกิดความคิดมองเห็นลู่ทางที่จะนำเด็กให้บรรลุจุดมุ่งหมาย โดยมีเนื้อหาวิชาและอัตราเวลาเรียนกับวิธีการประเมินผลเป็นเครื่องมืออีกทางหนึ่ง ทั้งนี้จะได้กล่าวสรุปถึงองค์ประกอบของหลักสูตรที่ได้ศึกษามาแต่ละด้านตามหลักการพัฒนาหลักสูตรดังต่อไปนี้

<u>ความมุ่งหมาย</u> เกี่ยวกับองค์ประกอบด้านนี้ในตัวหลักสูตรฉบับแรก ๆ ก่อน พ.ศ. ๒๔๕๓ และหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเกือบทุกฉบับ จะไม่ปรากฏว่ามีองค์ประกอบด้านนี้กล่าวไว้ในหลักสูตรเลย ไม่ว่าจะเป็นความมุ่งหมายระดับใด ๆ ก็ตาม ดังนั้นการศึกษาความมุ่งหมายของการศึกษาในระยะนี้ต้องอาศัยเอกสารอื่น ๆ ประกอบ จนถึงหลักสูตรฉบับ พ.ศ. ๒๔๕๓ จึงเริ่มมีความมุ่งหมายระดับวิชาซึ่งให้ความกระจ่างแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรได้ดีพอสมควร พัฒนาการของหลักสูตรด้านความมุ่งหมายเริ่มมีเพิ่มขึ้นอีกในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ คือมีความมุ่งหมายระดับหลักสูตรเพิ่มเข้ามา แต่ข้อความในความมุ่งหมายระดับหลักสูตรที่มีในระยะนี้ยังใช้ไม่ตรงตามหัวข้อที่บ่งถึงความมุ่งหมายนัก คือแทนที่จะกล่าวถึงความมุ่งหมายของหลักสูตรระดับนั้น แต่กลับไปแสดงถึงการจัดชั้น เวลาที่จะต้องศึกษาและระดับการศึกษาที่มีในหลักสูตรต่อจากระดับชั้นอื่น เป็นต้น องค์ประกอบด้านนี้เริ่มมีครบบริบูรณ์ทุกระดับ คือตั้งแต่ระดับชาติจนถึงความมุ่งหมายระดับหมวดวิชาหรือระดับวิชาในหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ นี้เอง อาจกล่าวได้ว่า พัฒนาการของหลักสูตรในองค์ประกอบด้านนี้ตั้งแต่ต้นส่วนมากยังไม่ถูกต้องตามหลักการนัก กล่าวคือ ความมุ่งหมายของการศึกษาที่จัดขึ้นนั้น ควรมีอย่างน้อย ๔ ระดับคือ ระดับชาติที่ออกมาในรูปของปรัชญาการศึกษาหรือความมุ่งหมายทั่วไปในแผนการศึกษาชาติ ระดับชั้นการศึกษาหรือระดับหลักสูตร และสุดท้ายคือความมุ่งหมายระดับหมวดวิชาหรือระดับวิชา ซึ่งจะเป็นแนวทางนำไปสู่ความมุ่งหมายระดับการสอนในห้องเรียน ความมุ่งหมายในระดับรอง ๆ ลงมานี้ จะต้อง

มีลักษณะเป็นนามธรรมน้อยลงทุกที จนกระทั่งเมื่อเป็นความมุ่งหมายระดับการสอนก็ควรเป็นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม(Behavioral Objectives) ที่ครูสามารถนำไปปฏิบัติได้ตรงกันและสามารถวัดเพื่อประเมินพฤติกรรมที่ต้องการได้อย่างเที่ยงตรง ถ้าเป็นไปได้ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ การนำหลักสูตรไปใช้จะเกิดสัมฤทธิผลมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ความมุ่งหมายของหลักสูตรในแง่ของความสอดคล้องกับสังคมนั้น หลักสูตรแต่ละฉบับที่ได้ศึกษาทั้งหมดส่วนมาก เกิดขึ้นเพื่อสนองนโยบายของผู้บริหารระดับประเทศซึ่งเป็นผู้เห็นปัญหาของสังคมส่วนใหญ่ว่าเป็นอย่างไรและควรแก้ไขอย่างไร มากกว่าเกิดจากความต้องการอันเป็นรากฐานจากประชาชนหรือสังคม ดังนั้นหลักสูตรของไทยเกือบทั้งหมดจึงเป็นการพัฒนาแบบที่มีการดำเนินงาน เริ่มจากระดับผู้บริหารหรือจากระดับเบื้องบนไปสู่เบื้องล่าง หรือที่เรียกว่า Administrative Approach หรือ Master Planning มากกว่าแบบอื่น ๆ ทั้งหมด ซึ่งวิธีการพัฒนาหลักสูตรแบบนี้ในปัจจุบันไม่เหมาะกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและสภาพต่าง ๆ ตลอดจนความต้องการของแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป

<u>เนื้อหาวิชาและอัตราเรียน</u> ระยะก่อนมีหลักสูตรใช้ เนื้อหาวิชาที่สอนเน้นพุทธิศึกษา และจริยศึกษาให้แก่นักเรียน ครั้นเมื่อมีหลักสูตรขึ้นใช้แล้ว ได้เพิ่มเนื้อหาวิชาที่มุ่งฝึกด้านสุนทรียศึกษาอีกด้วย ได้แก่การกำหนดให้สอนขับร้องในชั้นมูลศึกษา และเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ก็ได้บรรจุเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับพลศึกษาคือวิชากายบริหาร เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรของไทยมีพัฒนาการในองค์ประกอบด้านเนื้อหาวิชาที่แสดงว่า การศึกษามุ่งจัดให้เด็กได้รับทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา ครบบริบูรณ์ตามลำดับระดับชั้นดังนี้คือ พ.ศ. ๒๔๕๓ ในระดับประถมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๕๔ ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สิ่งที่น่าสังเกตคือในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นไม่มีการจัดเนื้อหาวิชาด้านหัตถศึกษาเลย ส่วนวิชาทางด้านพลศึกษานั้นมีการจัดเพียงครั้งเดียวในหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๗๑ และไม่เคยปรากฏในหลักสูตรฉบับใด ๆ อีก แสดงว่าหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ เน้นด้านพุทธิ

ศึกษามากที่สุด และเน้นเพียงสองด้านเท่านั้นคือ ด้านพุทธิศึกษาและจริยศึกษา เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมในทุกระดับปรากฏว่า หลักสูตรเน้นพุทธิศึกษามากกว่าด้านอื่นทั้งหมด และแม้จะมีการแบ่งอัตราเวลาเรียนให้แก่องค์อื่น ๆ ของการศึกษาอีก ๓ องค์ที่เหลือ แต่เมื่อดูถึงด้านการปฏิบัติจริง เวลาเรียนในองค์อื่น ๆ เช่น หัตถศึกษา และพลศึกษาก็ยังถูกใช้ไปเพื่อสอนด้านพุทธิศึกษาเพิ่มเติม ตลอดจนการสอนจริยศึกษานั้นก็เป็นไปในแนวที่มุ่งเน้นด้านความรู้ที่เกี่ยวกับจริยศึกษามากกว่าการสอนจริยศึกษาเพื่อการปฏิบัติหรือเพื่อพัฒนาตนเอง

จากเนื้อหาวิชาและอัตราเวลาเรียนของหลักสูตรนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการจัดหลักสูตรว่า มีลักษณะเป็นหลักสูตรแบบเนื้อหาวิชา (Subject Curriculum) ซึ่งเน้นและยึดวิชาต่าง ๆ เป็นหลักและจากลักษณะของการจัดหลักสูตรแบบนี้แสดงให้เห็นชัดเจนในหลักสูตรฉบับแรก ๆ คือ มีการเน้นวิชาย่อย ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ๆ ของวิชาหนังสือหรือวิชาภาษาไทย เป็นสำคัญ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๔๘ เป็นต้นได้มีการหลอมวิชาย่อย ๆ เหล่านั้นเข้าเป็นวิชาเดียวกัน ส่วนวิชาอื่นยังคงรูปเดิม คือ แยกเป็นรายวิชาอยู่ ลักษณะการจัดหลักสูตรได้มีการพัฒนาอีกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายครั้งหนึ่ง และ พ.ศ. ๒๔๙๘ ในระดับประถมศึกษาตอนต้น อีกครั้งหนึ่งโดยหลอมวิชาต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาใกล้เคียงหรือมีความสัมพันธ์กันเข้าเป็นหมวดวิชาเดียวกัน ซึ่งลักษณะนี้จัดเป็นหลักสูตรที่มีรูปแบบที่กำหนดขอบข่ายความรู้ไว้อย่างกว้าง ๆ หรือที่เรียกว่า Broad Field Curriculum พัฒนาการของหลักสูตรด้านนี้ได้มีอีกเป็นครั้งสุดท้ายในรูปแบบเดียวกันทุกระดับชั้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ดังได้แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ในแผนภูมิที่ ๑๕ - ๑๘

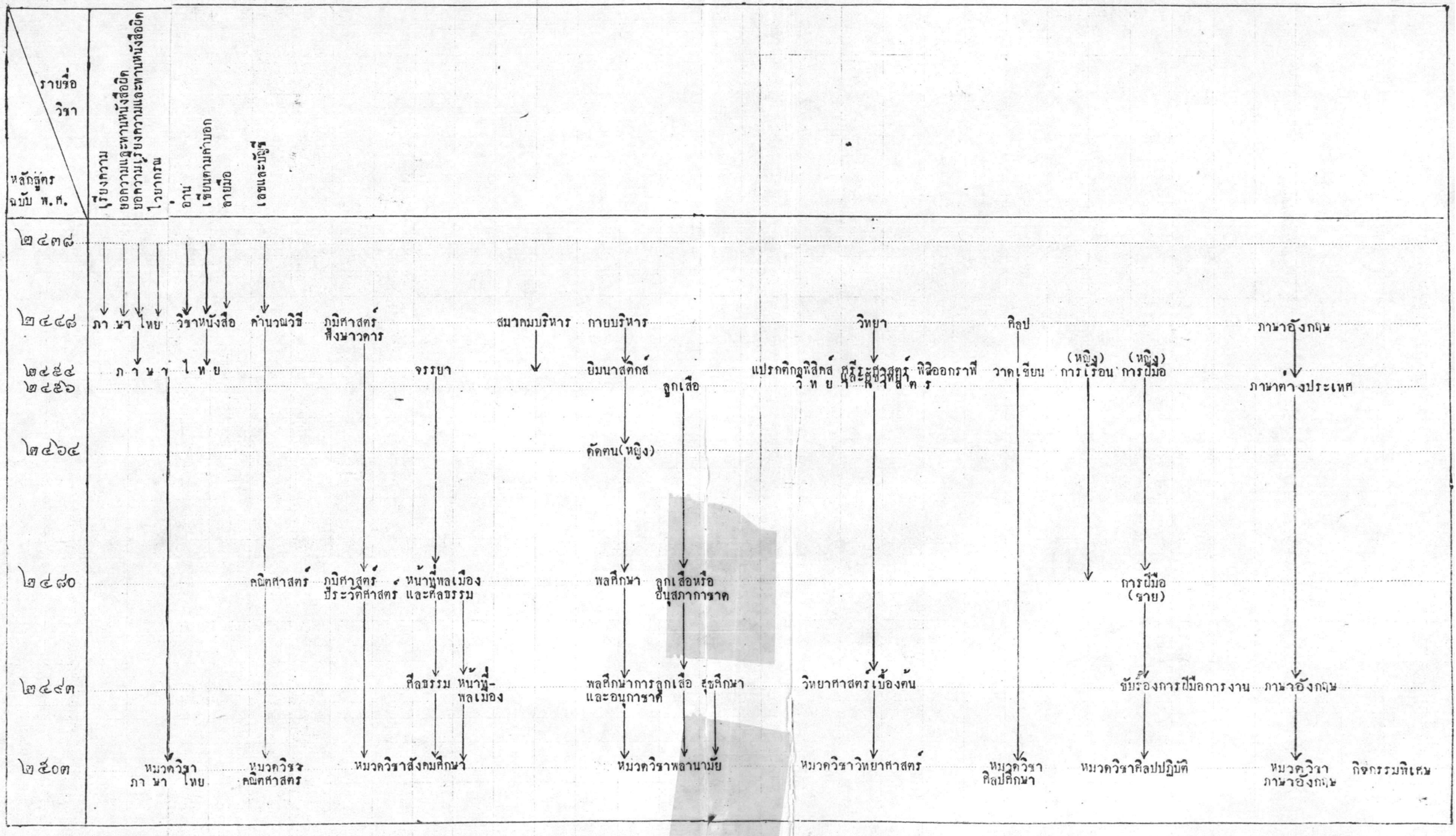

แผนภูมิที่ ๑๗ แสดงวิวัฒนาการของการจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรทุกฉบับในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

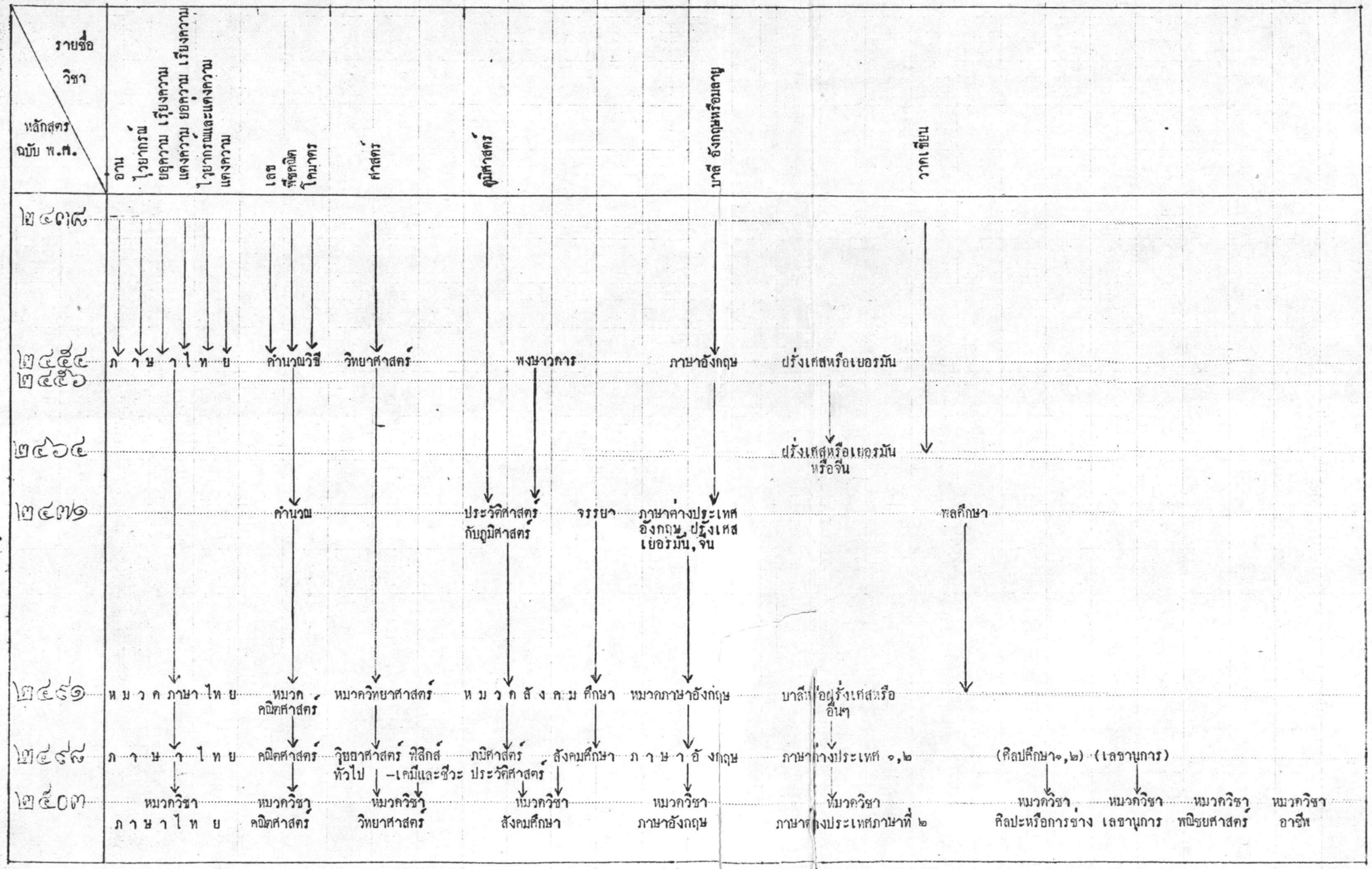

แผนภูมิที่ ๑๘ แสดงวิวัฒนาการของการจัดเนื้อวิชาของหลักสูตรทุกฉบับในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

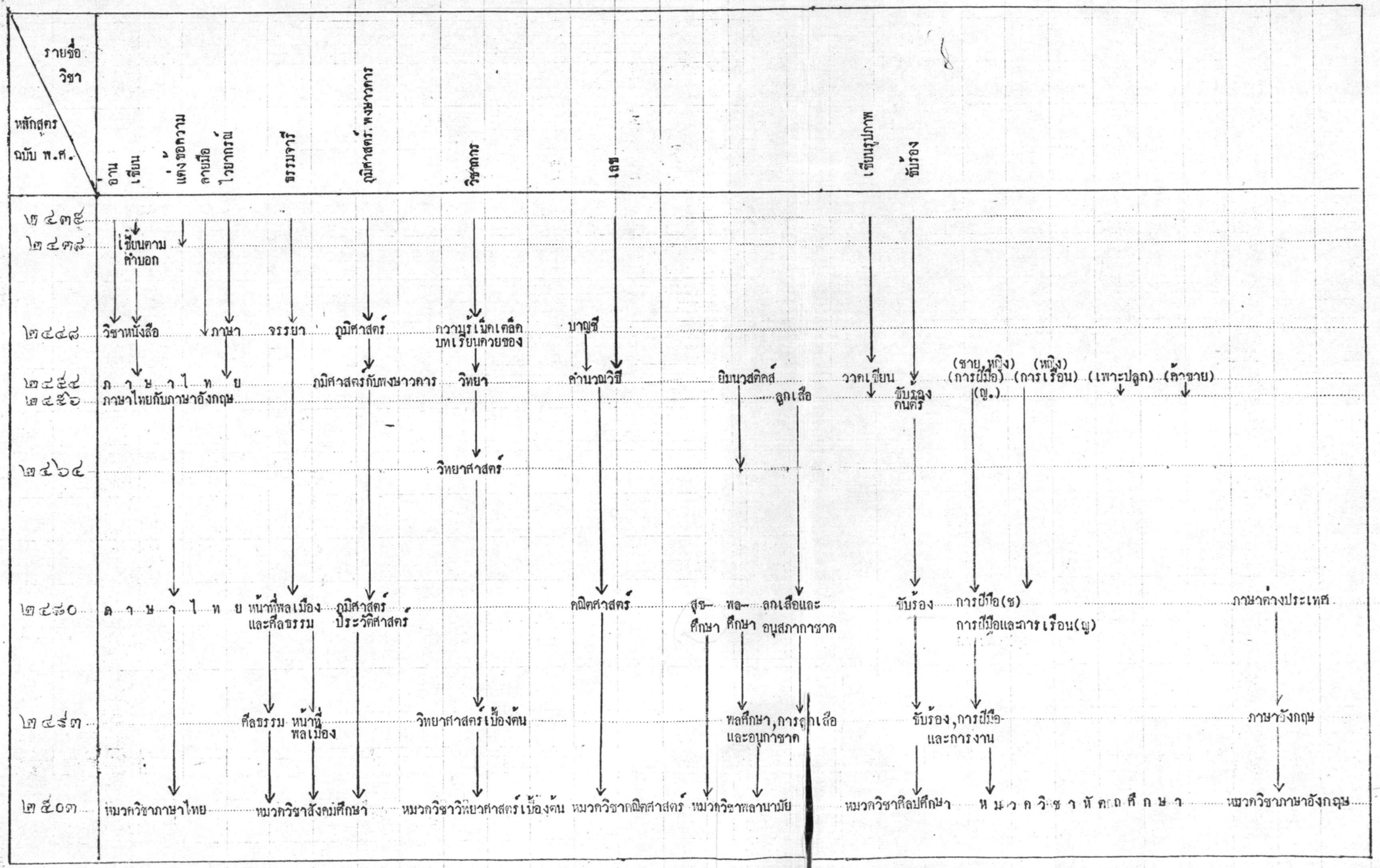

แผนภูมิที่ ๑๖ แสดงวิวัฒนาการของการจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรฉบับในระดับประถมศึกษาตอนปลาย

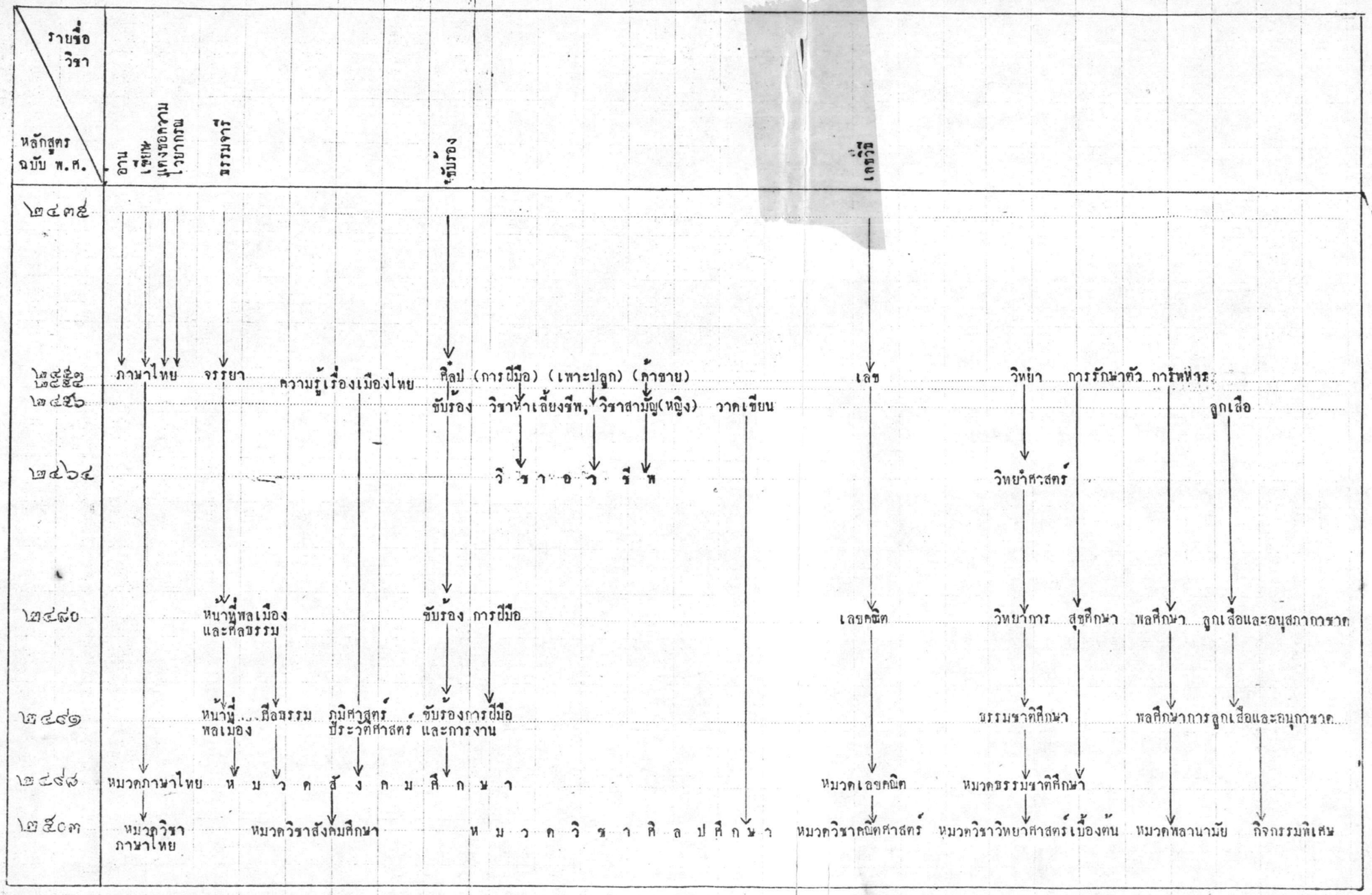

แผนภูมิที่ ๕ แสดงวิวัฒนาการของการจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรฉบับในระดับประถมศึกษาตอนต้น

คำอธิบายประกอบแผนภูมิที่ ๑๕ - ๑๘

๑. หลักสูตรฉบับ พ.ศ.ต่าง ๆ ที่มีในแผนภูมิทั้งสี่ หมายถึง หลักสูตรที่ประกาศใช้ใน พ.ศ.นั้น ตามระดับชั้นที่ปรากฏในแผนภูมิแต่ละฉบับ

๒. เครื่องหมาย ↓ เริ่มต้นที่ใต้วิชาใด แสดงว่าวิชานั้นเริ่มมีใช้ในหลักสูตรฉบับ พ.ศ.นั้น เมื่อ ↓ หมดลงที่ชื่อวิชาใด แสดงว่าวิชานั้นมีการเปลี่ยนแปลง และหมดลงที่เส้น ..... ของ พ.ศ.ใด แสดงว่าวิชานั้นไม่มีอยู่ในหลักสูตรฉบับ พ.ศ.นั้นอีก

๓. เครื่องหมาย * แสดงว่า วิชานั้นเป็นวิชาที่ไม่บังคับให้สอน

๔. เครื่องหมาย ( ) ที่วิชาหรือคำบอกเพศ แสดงว่าวิชานั้นเป็นวิชาเลือกหรือวิชาที่จัดให้เลือกเฉพาะเพศนั้น

ลักษณะการจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรย่อมชี้ให้เห็นถึงปรัชญาการศึกษาที่เป็นรากฐานของหลักสูตรไทยชัดเจนอยู่ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรไทยแล้วสรุปได้ว่าปรัชญาการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างหลักสูตรของไทยนั้น คือปรัชญาสาขา Essentialism * ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญในการที่จะมุ่งถ่ายทอดวิชาความรู้ วัฒนธรรม ข้อเท็จจริง ค่านิยม ทัศนคติ ของคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลัง ด้วยเหตุที่การศึกษาของไทยสมัยแรกเริ่มได้รับอิทธิพลจากอังกฤษมาก จึงได้ยึดปรัชญาสาขานี้เรื่อยมา จนถึงหลักสูตรปัจจุบันก็ยังยึดปรัชญาสาขา Essentialism เป็นหลักอยู่ แต่ว่าได้มีอิทธิพลของปรัชญาการศึกษาสาขา Progressivism และ Reconstructionism เข้ามาปะปนอยู่มาก* ทำให้มีผลต่อการเรียนการสอนคือเมื่อได้มีการนำวิธีสอนแบบใหม่ที่มีรากฐานของปรัชญาสาขา Progressivism ปะปนอยู่มาใช้แล้วก็ไม่ได้ให้ความรู้แก่ครูอย่างเพียงพอ บางแห่งครูก็รับวิธีการไปอย่างผิด ๆ ครูจึงไม่มีความมั่นใจในวิธีสอนแบบนี้นัก และเนื่องจากลักษณะการจัดรูปแบบของหลักสูตรไม่เอื้ออำนวยความสะดวกให้ จึงทำให้ครูส่วนมากหันกลับไปใช้วิธีการสอนที่ยึดแนวปรัชญาเดิม ตามหลักสูตรเก่าอีก ดังนั้นสภาพการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา ตลอดจนเนื้อหาวิชาก็คล้อยตามหลักการเดิม จึงเป็นเหตุให้ไม่มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงรุดหน้าอยู่ตลอดเวลา

<u>กระบวนการเรียนการสอน</u> เนื่องจากลักษณะการจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรยึดหลักการของปรัชญาสาขา Essentialism ดังได้กล่าวแล้ว จึงทำให้ลักษณะการเรียนการสอนเป็นไปตามแบบของปรัชญาสาขานั้นด้วยคือ ถือว่าครูเป็นบุคคลสำคัญ เป็นศูนย์

---

* ภิญโญ สาธร, <u>หลักบริหารการศึกษา</u> พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพ : วัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๑๓ - ๑๔.

* สุมิตร คุณานุกร, "แนวคิดสำหรับโฉมหน้าใหม่ของหลักสูตร", <u>วารสารสามัญศึกษา</u> ๑๑ (พฤศจิกายน, ๒๕๑๗), หน้า ๖ - ๑๔.

กลาง (Teacher Contered)ที่นักเรียนทุกคนจะต้องเชื่อฟัง สิ่งที่ครูต้องถ่ายทอดให้แก่นักเรียนคือ ความรู้ ทักษะ และ วัฒนธรรมในอดีต ดังนั้นสิ่งที่ถ่ายทอดให้แก่นักเรียนจึงล้วนแล้วแต่เป็นเนื้อหาที่ครูเห็นว่าสำคัญและจำเป็นเท่านั้น นักเรียนจะไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนนั้นเลย เพียงแต่เป็นผู้รับความรู้ แล้วจดจำไปใช้ในการสอบเพื่อประเมินผลว่าจำไปได้มากน้อยเท่าใด ในการปฏิบัติจริงการเรียนการสอนยังเป็นไปในลักษณะดังกล่าวเป็นส่วนมาก แม้ว่าจะมีการแนะนำวิธีสอนแบบอื่น ๆ บ้างในหลักสูตรบางฉบับ แต่ก็ปรากฏว่าเป็นไปเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอนแบบที่ใช้กันอยู่โดยส่วนมากนี้ และแม้ระยะเวลาหนึ่งได้มีการนำวิธีสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Centered)ตามหลักปรัชญาสาขา Progressivism มาใช้แล้วก็ตาม แต่ลักษณะของการจัดเนื้อหาวิชาในหลักสูตรยังใช้แนวตามหลักปรัชญาสาขาเดิม จึงเป็นผลการสอนวิธีนี้ไม่เป็นที่แพร่หลายและค่อย ๆ หมดไปในระยะเวลาต่อมา อย่างไรก็ตามในองค์ประกอบด้านนี้เมื่อได้พิจารณาถึงวิธีการสอนตั้งแต่ต้นก่อนมีหลักสูตรจนถึงปัจจุบัน ทั้งในแง่วิธีสอนและอุปกรณ์การสอนควบคู่กันไปแล้ว ก็สรุปได้ว่า มีพัฒนาการที่ดีทั้งสองอย่าง คือได้มีการพยายามนำวิธีสอนแบบต่าง ๆ เข้ามาใช้หลาย ๆ แบบต่างไปจากเดิมเรื่อยมาตลอดจนการนำนวกรรมทางเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษามากขึ้นไปจากเดิม ส่วนเอกสารประกอบหลักสูตรด้านการเรียนการสอนนั้น ได้เริ่มมีประมวลการสอนใช้นอกเหนือจากแบบเรียนที่มีใช้มานานแล้วคือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ หลังจากนั้นก็มีทั้งประมวลการสอนและโครงการสอน เมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ แล้ว สิ่งที่น่าสังเกตในองค์ประกอบด้านนี้ก็คือ ในตัวหลักสูตรส่วนมากจะกล่าวแนะนำถึงกระบวนการเรียนการสอนไว้น้อยมาก และถ้ามีก็มีคำแนะนำปะปนอยู่ในหัวข้อของความมุ่งหมายหรือในรายการที่ต้องสอน ยกเว้นหลักสูตรระดับประถมศึกษา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ฉบับเดียวเท่านั้นที่มีข้อแนะนำวิธีสอนไว้ต่างหากอย่างชัดเจน นับว่าข้อแนะนำวิธีสอนนี้จะเป็นประโยชน์ต่อครูเป็นอย่างมากทีเดียว เพราะส่วนนี้เองที่จะเป็นส่วนสำคัญที่เป็นแนวทางสำหรับครู ในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงแง่ต่าง ๆ ขององค์ประกอบด้านนี้ของหลักสูตรแล้ว จึงสรุปได้ว่าไม่ค่อยมีความถูกต้องตามหลักการพัฒนาหลักสูตรและไม่สอดคล้องกับสภาพของสังคมนัก

<u>การประเมินผล</u> พัฒนาการขององค์ประกอบด้านการประเมินผลนั้น เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๗ ก่อนมีหลักสูตรใช้ประมาณ ๘ ปี การประเมินผลในระยะนั้นเรียกว่า "การไล่หนังสือ" หลังจากนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๓ จึงมีพระราชบัญญัติการสอบวิชาซึ่งเป็นกฎหมายทางการศึกษาที่กำหนดชั้นและวิชาที่ต้องสอบไว้เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลสำหรับยุคนั้นได้เป็นอย่างดี และต่อมาพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ได้นำมาแก้ไขปรับปรุงเป็นหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๓๘ ถ้ากล่าวว่า องค์ประกอบด้านการประเมินผลนี้คือจุดเริ่มต้นของหลักสูตรไทยก็ไม่ผิดนัก การประเมินผลในระยะที่มีหลักสูตรใช้แล้วก็ยังคงใช้วิธีเดิมคือ มีข้าหลวงสอบไล่เป็นผู้ออกไปดำเนินการตั้งแต่ออกข้อสอบ ดำเนินการสอน ตรวจกระดาษคำตอบ ตัดสินและให้รางวัลแก่ผู้สอบได้คะแนนยอดเยี่ยม ต่อมาเมื่อมีกองสอบไล่วิชาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๑ แล้ว ข้าหลวงสอบไล่ มีหน้าที่เพียงตัดสินผลการสอบเท่านั้น การสอบก็วัดเฉพาะความรู้ตามหลักสูตรเพียงด้านเดียว จนเมื่อประกาศใช้หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ แล้ว การประเมินผลในระดับประถมศึกษาจึงเพิ่มการวัดทางด้านพัฒนาการทางนิสัยกับการวัดผลงานระหว่างปีเพิ่มขึ้นอีก ส่วนหน้าที่ความรับผิดชอบในการสอบชั้นประโยคยังอยู่ในความควบคุมของ อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการตามลำดับ เนื่องจากผลอันสืบเนื่องจากจากปรัชญาสาขา Essentialism ดังกล่าว ทำให้ผู้บริหารแต่ละระดับเห็นความสำคัญของมาตรฐานในการสอบ การสอบที่เป็นการวัดมาตรฐานความรู้ของโรงเรียนที่อยู่ในความดูแลตามลำดับ ทางด้านที่เกี่ยวเอกสารประกอบหลักสูตรนั้นได้เริ่มมีประมวลศึกษาพิเศษภาค ๒ ซึ่งว่าด้วยระเบียบต่างๆในการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๘๖๕ และใช้เรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ.๒๔๘๐ จึงมีระเบียบการสอนความรู้นักเรียนออกมาหนึ่งฉบับ มีการแก้ไขเพิ่มเติมบ้างแต่ก็ใช้ตลอดมาจนถึงปี พ.ศ.๒๕๐๓ ด้านที่นับว่ามีการพัฒนาการมากที่สุดคือ วิธีการออกข้อสอบ ซึ่งตลอดระยะเวลาตั้งแต่มีการประเมินผลเรื่อยมา ได้มีการพิมพ์เอกสารแนะนำโดยนำข้อสอบไล่ที่เคยใช้ในการวัดผลมาแล้วแจกจ่ายและจำหน่ายเพื่อให้ครูได้รู้แนวทาง หลังจากปี พ.ศ. ๒๔๙๔ มาจนถึงปีปัจจุบัน การประเมินผลก็ยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นจนได้จัดให้มีการศึกษาถึงระดับปริญญาโท

<u>ข้อเสนอแนะ</u>

จากผลของการวิจัยนี้พบว่า พัฒนาการของหลักสูตรที่แล้วมานั้น ยังมีความบกพร่องอยู่บ้างเกี่ยวกับองค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตร และโดยลักษณะนี้ย่อมมีผลส่อนให้การพัฒนาหลักสูตรไม่ได้รับผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องด้วยขบวนการพัฒนาหลักสูตรนั้นย่อมมีความเกี่ยวพันกันและส่งผลแก่กันประดุจลูกโซ่ เริ่มตั้งแต่การที่หลักสูตรจะดีหรือไม่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของโครงสร้างหรือองค์ประกอบหลักสูตร ส่วนองค์ประกอบของหลักสูตรแต่ละด้านนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู ดังนั้นวิธีแก้ข้อบกพร่องเหล่านี้จึงควรแก้ในสองทางที่กล่าวคือ ปรับปรุงองค์ประกอบของหลักสูตรให้มีครบทุกด้าน และเร่งเพิ่มคุณภาพของครูในด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบของหลักสูตร

๑.๑ ความมุ่งหมาย ควรจัดให้มีครบทุกระดับและควรเป็นความมุ่งหมายอันเกิดจากพื้นฐานความต้องการตามจิตสำนึกของคนไทยที่อยู่ในสภาพสังคมไทยโดยทั่วไปถ้อยคำที่ใช้ในความมุ่งหมายควรให้เข้าใจง่าย ชัดเจน ถ้าหลีกเลี่ยงการใช้คำศัพท์ทางการศึกษาไม่ได้ ควรจัดให้มีคำนิยามศัพท์นั้นไว้ด้วย เพื่อจะได้เข้าใจตรงกัน

๑.๒ เนื้อหาวิชา ควรได้มีการสำรวจความคิดเห็นด้านการจัดเนื้อหาให้แก่นักเรียนในแต่ละระดับ จากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย มากกว่าใช้ความคิดเห็นของนักวิชาการแต่เพียงฝ่ายเดียวนอกจากนี้ยังควรขจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาแต่ละวิชาในแต่ละชั้นให้หมดไปหรือให้เหลือน้อยที่สุด เพื่อจะได้ใช้เวลาที่เหลือนั้นสอนเนื้อหาวิชาด้านอื่นที่มีความจำเป็นมากกว่า ประการสุดท้ายก็คือ ควรเป็นการให้ Concept ของแต่ละเนื้อหาวิชาไว้ด้วย เพื่อครูจะได้ทราบจุดหมายปลายทางของการสอนแต่เนื้อหาวิชาได้ดียิ่งขึ้น และสิ่งนี้จะช่วยให้ครูเกิดแนวความคิดที่จะใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึง Concept นั้น

๑.๓ กระบวนการเรียนการสอน ควรมีการเสนอแนะวิธีสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ในหลักสูตรด้วย โดยจัดให้เป็นหัวข้อหนึ่งในแบบฟอร์ม (Format) ของหลักสูตรที่จะขาดเสียมิได้

๑.๔ การประเมินผล ควรยกเลิกการควบคุมการสอบปลายปีในตัวประโยค และเน้นการประเมินผลไปในด้านการนำผลไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนมากกว่า

๑.๕ เอกสารหลักสูตร ควรจัดให้มีคู่มือประกอบการใช้หลักสูตรแจกให้ครูทุกโรงเรียน หรืออย่างน้อยที่สุด ถ้าไม่สามารถทำได้ในแบบแรก ก็ควรประชาสัมพันธ์ให้ครูทราบทุกระยะที่มีคู่มือประกอบหลักสูตรออกมาในแต่ละครั้ง

๒. คุณภาพของครู

๒.๑ ให้สถาบันผลิตครูทุกแห่งถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแก่ผู้ที่จะสำเร็จการศึกษา

๒.๒ จัดมาตรการในการให้ความรู้แก่ศึกษานิเทศก์และครูประจำการเพื่อให้เป็นที่แน่ใจได้ว่า ทั้งศึกษานิเทศก์และครูประจำการได้รับความรู้ และมีความเข้าใจในการนำหลักสูตรไปใช้อย่างถูกต้อง และควรให้มีศูนย์ปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักสูตรในเขตการศึกษาทุกเขต และพร้อมที่จะขยายไปสู่ระดับจังหวัด

การวิจัยครั้งนี้ยังไม่สมบูรณ์นัก เพราะเน้นเฉพาะพัฒนาการของหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพียงประเภทเดียว ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรได้กระทำในด้านพัฒนาการของหลักสูตรฝึกหัดครูทุกประเภทด้วย ทั้งนี้เพราะหลักสูตรฝึกหัดครูนั้น ย่อมมีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษานี้ด้วย ด้วยเหตุที่สถาบันผลิตครูเป็นแหล่งผลิตผู้ที่จะนำหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาไปใช้ ดังนั้นถ้าได้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาการของหลักสูตรระดับฝึกหัดครูทุกประเภทแล้ว ย่อมจะเกิดผลดีต่อการพัฒนาหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษายิ่งขึ้น